

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

_____ Василь КОБИЛЬНИК

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

підготовки здобувачів вищої освіти
за освітньо-науковою програмою
спеціальності
галузі знань
мова навчання

третього (освітньо-наукового) рівня
Освітні, педагогічні науки
011 Освітні, педагогічні науки
01 Освіта
українська

денної/заочної форм навчання
педагогічний факультет

2024 рік

Розробники програми:

Ірина КУЧИНСЬКА, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Світлана ПОЛЩУК, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти, доцент

Вікторія ФЕДОРЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти, доцент

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Протокол № 9 від 28 квітня 2024 р.

Завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Світлана ПОЛЩУК

Обговорено та схвалено радою з науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти педагогічного факультету Протокол № 6 від 22 травня 2024 р.

Голова ради з науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти педагогічного факультету

Наталія БАХМАТ

Погоджено

Гарант освітньо-наукової програми

Ірина КУЧИНСЬКА

ВСТУП

Науково-педагогічна практика здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти педагогічного факультету є необхідною складовою практичної підготовки докторів філософії до викладацької діяльності в закладах вищої освіти.

Наскрізна програма практики спеціальності – основний навчально-методичний документ практики, що визначає мету, види, форми, зміст і послідовність проведення практик, підбиття їх підсумків, визначає конкретні рекомендації щодо видів, форм і методів контролю якості досягнення здобувачами вищої освіти запланованих результатів навчання (сформованості рівня знань, умінь, практичних навичок) під час проходження кожного виду практики, вимоги до баз практики, регламентує діяльність здобувачів вищої освіти та керівників практики.

Наскрізна програма укладена відповідно до таких документів:

1. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (затверджене вченою радою університету 31.08.2021 р., за №111- ОД).

2. Освітньо-наукова програма та навчальний план підготовки докторів філософії галузі знань 01 Освіта спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки за освітньо-науковою програмою Освітні, педагогічні науки (денна/заочна форми).

3. Інструкція № 111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики (13.01. 2021 р. № 6-ОД).

Наскрізна програма забезпечує єдиний комплексний підхід до організації практичної підготовки, системність, безперервність та послідовність проведення при одержанні необхідного переліку компетентностей відповідно до ОС «Доктор філософії».

Метою практичної складової освітнього процесу є формування компетентностей, необхідних для виконання комплексу функціональних обов'язків науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти у процесі підготовки фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, сприяти закріпленню та поглибленню теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти в процесі вивчення блоку теоретичних дисциплін, набуття та відпрацювання фахових компетентностей, необхідних для подальшої професійної самореалізації; ознайомлення здобувачів вищої освіти безпосередньо під час освітнього процесу з основними формами, принципами і методами викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн; виховання у них творчого, дослідницького підходу до науково-педагогічної й виховної діяльності; формування потреб у самоосвіті, самовихованні та підвищенні своєї кваліфікації.

Навчальний план підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки за освітньо-науковою програмою Освітні, педагогічні науки (денна/заочна форми)

передбачає проходження науково-педагогічної практики.

СТРУКТУРА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Види практик

№ п/п	Шифр за навч. планом	Курс	Сем	Назва практики	Кількість кредитів/ годин	Тривалість	Підсумковий контроль
1.	ООК 09	3	6	Науково-педагогічна практика	6/180	4 тижні	д. залік

Термін проведення практики визначено в навчальному плані:

– науково-педагогічна практика для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки за освітньо-науковою програмою Освітні, педагогічні науки денної/заочної форм навчання проводиться у 6 семестрі тривалістю 4 тижні, на неї виділено 6 кредитів ЄКТС, що становить 180 годин.

БАЗА ПРАКТИКИ

Визначення баз для проходження науково-педагогічної практики здобувачами вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки за освітньо-науковою програмою Освітні, педагогічні науки здійснюється відповідно до «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція)» від 31 серпня 2021 р. за №111-ОД. В останньому документі чітко визначаються основні вимоги до баз практики (п. 3).

Відповідно, базами для проходження здобувачами вищої освіти науково-педагогічної практики можуть бути кафедри Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, а також інші заклади вищої освіти, які відповідають вимогам програми практики.

Здобувачі можуть самостійно, за погодженням із відповідною кафедрою, обирати місце проходження виробничої практики і пропонувати її для укладання відповідного договору.

1. МЕТА ПРАКТИКИ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ

Науково-педагогічна практика (6 семестр, 4 тижні) – галузь знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 032 Історія та археологія за освітньо- науковою програмою Історія та археологія

Метою практики є набуття та вдосконалення практичних компетентностей, що визначають здатність до ефективної навчально-методичної та наукової роботи: вивчення основ наукової і навчально-методичної роботи у закладах вищої освіти, набуття професійних навичок та вмінь здійснення самостійної науково-педагогічної діяльності.

За результатами проходження практики здобувачі вищої освіти мають бути таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

Здатність особи розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності в галузі 01 Освіта / Педагогіка, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності:

ЗК 02. Знання та розуміння предметної області (педагогіки) та розуміння професійної діяльності.

ЗК 03. Навички використання інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій у науковій та професійно-педагогічній діяльності.

ЗК 04. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 01. Здатність виявляти, аналізувати та систематизувати актуальні проблеми інноваційного розвитку освіти.

СК 03. Здатність аналізувати педагогічні явища, осмислювати роль кожного елемента у структурі цілого і у взаємодії з іншими компонентами.

СК 04. Здатність використовувати сучасні методи, технології та прийоми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

СК 05. Здатність до участі в організації науково-педагогічної роботи профільної кафедри, знати та розуміти принципи організації роботи профільної кафедри (розподіл функціональних обов'язків, розподіл педагогічного навантаження, місце кафедри у системі науково-дослідної роботи факультету й університету).

СК 06. Практичне вміння створювати власні науково-педагогічні твори (праці) за профілем кафедри (робоча навчальна програма, конспект лекцій, навчально-методичний комплекс, розділи навчально-методичного посібника, навчального посібника, підручника, практикуму, вміння проводити практичні, семінарські заняття, консультації, керувати самостійною роботою тощо).

СК 07. Здатність поглиблювати теоретико-методичну загальноуніверситетську та фахову підготовки.

СК 08. Здатність розуміти роль педагогічного менеджменту в досягненні цілей освіти та спроможність управляти інноваціями в закладі освіти.

СК 09. Здатність до викладання педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти.

СК 11. Здатність до конструктивних здоров'язбережувальних впливів на суб'єктів освітнього процесу у закладі вищої освіти, здатність із соціальною відповідальністю і громадянською свідомістю здійснювати оцінку і самооцінку форм, засобів, стилів, видів, прийомів педагогічних впливів на професійно-особистісний розвиток суб'єктів освітнього процесу у закладі вищої освіти.

СК 12. Здатність до конструктивного спілкування із суб'єктами освітнього процесу у закладі вищої освіти, до здійснення оцінки й самооцінки впливу форм, засобів, стилів, видів, прийомів педагогічного спілкування на професійно-особистісний розвиток суб'єктів освітнього процесу у закладі вищої освіти.

СК 13. Володіння технологіями роботи з науковим текстом, вміннями і

навичками аналізу наукового тексту.

Програмні результати навчання

ПРН 01. Демонструвати навички професійної комунікації державною та іноземною мовами, як в усній, так і в письмовій формі для представлення та обговорення отриманих наукових результатів науковій спільноті у сфері освітніх, педагогічних наук.

ПРН 02. Встановлювати взаємозв'язки між теорією і практикою сучасної освіти та педагогіки, приймати рішення і виробляти стратегію розв'язання науково-прикладних задач з урахуванням загальнолюдських цінностей, суспільних, державних та виробничих інтересів, демонструвати ефективну науково-пошукову діяльність.

ПРН 03. Інтегрувати існуючі методики та методи досліджень, організаційні підходи й адаптувати їх для розв'язання наукових завдань, при проведенні дисертаційних досліджень, управління науковими проектами, захисті інтелектуальної власності та їх фінансово-нормативного забезпечення.

ПРН 04. Застосовувати сучасні інформаційні технології, класичні і сучасні методи інтелектуального аналізу даних та обробки інформації при спілкуванні, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації даних.

ПРН 05. Застосовувати традиційні та впроваджувати інноваційні педагогічні технології в освітньому процесі у закладах вищої освіти.

ПРН 06. Діяти в команді, організувати конструктивну міжособистісну взаємодію з суб'єктами освітнього процесу у закладі вищої освіти; моделювати і впроваджувати педагогічні інновації в інтересах професійно-особистісного розвитку і психологічного благополуччя суб'єктів освітнього процесу у закладі вищої освіти.

ПРН 08. Відтворювати самостійно та вільно зміст загальної теорії педагогіки та історії педагогічної думки, актуальних проблем сучасної освіти, педагогіки, виховання особистості та обґрунтовувати власну точку зору щодо цих питань з якісним оцінюванням впливу та ролі традицій етнопедагогіки, народного, родинного виховання на становлення характеру громадянина, а також використання апробованих народом засобів і шляхів розв'язання основних національно-виховних задач.

ПРН 09. Аналізувати та самооцінювати рівень сформованості основних компонентів педагогічної майстерності, використовувати різноманітні методи вивчення та організації творчої діяльності суб'єктів освітнього процесу, а також розробляти модель професійної підготовки фахівця.

ПРН. 10. Аналізувати суттєві зв'язки між компонентами освітнього процесу; вирішувати прогностичні, організаційні, мотиваційні, контрольні, керівні завдання щодо закладу освіти, структурного підрозділу або його суб'єктів чи об'єктів прогнозувати ефективність функціонування процесу навчання та планувати моніторинг якості освіти з урахуванням особливостей компетентнісного підходу.

ПРН 11. Описувати та проектувати процес інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами, вміти працювати в команді психолого-педагогічного супроводу; використовувати прийоми відбору необхідних форм

організації освітнього процесу, який би задовольняв освітні потреби дітей з вадами у розвитку.

2. ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Зміст і завдання практики визначаються на основі ОП, даної наскрізної програми і робочих програм практик. Робоча програма практики складаються керівниками практики, затверджуються кафедрою педагогіки та менеджменту освіти, радою з науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Науково-педагогічна практика (6 семестр, 4 тижні) – галузь знань 0 Освіта спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки за освітньо- науковою програмою Освітні, педагогічні науки.

Основні завдання практики полягають у:

- безпосередньому ознайомленні зі змістом, формами та методами організації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти з вивчення дисциплін за відповідною фаховою спрямованістю;
- володінні практичними основами організації та здійснення навчально-методичної, наукової роботи, формуванні потреби в особистісному, професійному саморозвитку;
- формуванні особистісних, професійно спрямованих якостей викладача вищої школи, що визначають практичну готовність до ефективної організації навчальних занять (лекцій, семінарів, різних форм індивідуальної, самостійної роботи та ін.), а також виховної діяльності здобувачів вищої освіти на особистісно орієнтованій, компетентнісній основі;
- розвитку компетентностей у сфері аналітико-діагностичної та прогностичної діяльності, пов'язаної зі здатністю до аналізу та самооцінки результатів своєї практичної діяльності, визначення на їх основі перспектив подальшого особистісного, професійного саморозвитку, підвищення наукового потенціалу.

Досягнення поставленої мети і завдань практики передбачає оволодіння здобувачами вищої освіти відповідними методиками, практичне ознайомлення з формами їх застосування, що становлять зміст діяльності здобувача вищої освіти-практиканта як дослідника-професіонала.

3. ВИДИ, ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль за організацією та проходженням виробничих практик здійснюють декан педагогічного факультету, завідувачі кафедр, факультетський керівник практик, керівники практики від кафедр, керівники практики від баз практики, методист/провідний фахівець навчального відділу з організації практики на факультеті.

Види, форми і методи поточного контролю визначаються робочою

програмою практики.

4. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Форми звітності, контролю та критерії оцінювання діяльності здобувачів вищої освіти-практикантів визначають робочі програми практик відповідно до їх виду. Оцінювання відбувається у відповідності з кредитно-модульним оцінюванням якості знань здобувачів вищої освіти.

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики – письмовий звіт.

Підсумки практики підводяться в процесі захисту письмового звіту з практики перед комісією, створеною на факультеті. Форма підсумкового контролю – диференційований залік.

Звіт оформляють відповідно до вимог, визначених програмою практики.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики, подають на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подають на захист.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітних матеріалів про проходження практики.

Оцінка висловлюється членами комісії з урахуванням:

- виконання здобувачем вищої освіти-практикантом програми практики;
- дотримання вимог до оформлення звітної документації;
- ступеня сформованості професійних умінь і навичок;
- рівня теоретичного осмислення здобувачами вищої освіти своєї практичної діяльності;
- рівня професійної спрямованості та соціальної активності майбутніх докторів філософії;
- рівня активності та мобільності у процесі виконання завдань практикантом, здатності до професійного саморозвитку;
- здібностей до самоаналізу, об'єктивної самооцінки всіх видів професійної діяльності, рівня компетентності;
- дисциплінованості та відповідальності, правильності та грамотності оформлення звітних матеріалів практики;
- характеристики на здобувача вищої освіти-практиканта з місця проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика, відгуки тощо) зберігаються на кафедрах упродовж трьох років.

Звіт практики здобувачі вищої освіти захищають перед комісією, призначеною завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії (не менше трьох осіб) входять керівники практики від кафедр та (за можливості) керівники практики від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти в терміни,

встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики.

Місце, час і форму приймання заліку з практики визначає деканат факультету і доводить до відома здобувачів вищої освіти та керівників практик.

У здобувачів вищої освіти заочної форми навчання комісія може приймати залік із практики в період сесії, що відбувається після практики.

Здобувачеві вищої освіти-практиканту, що не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на повторне проходження практики у вільний від навчання час (без відриву від навчальних занять в університеті або під час канікул). Терміни повторного проходження практики визначаються Комісією. Результати повторного складання заліку з практики вносяться до картки ліквідації академічної заборгованості здобувача. Здобувач вищої освіти, що не виконав програму практики без поважних причин і отримав незадовільний відгук з бази практики або незадовільну оцінку при складанні заліку, відраховується з закладу вищої освіти за невиконання навчального плану.

Оцінку за практику вносять до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти.

Підсумки кожної практики обговорюються на засіданнях кафедр та Вченої ради педагогічного факультету.

4. ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У разі переведення освітнього процесу в університеті на навчання з використанням технології дистанційного навчання практики проводяться з використанням технологій дистанційного навчання на базах практики, у яких можлива організація з використанням такої форми навчання.

Рішення про форму проведення практик приймає кафедра педагогіки та менеджменту освіти. Дистанційна комунікація учасників освітнього процесу під час проведення практик за технологіями дистанційного навчання може здійснюватися через платформи/сервіси Moodle, Google Meet, Zoom, електронну пошту, месенджери (Viber та ін.), відеоконференції (Zoom, Google Meet та ін.), форуми, чати тощо.

Керівник практики в системі Moodle розміщує програму практики/методичні рекомендації з проходження практики за технологіями дистанційного навчання, час консультації та іншу інформацію, необхідно здобувачам вищої освіти.

Перед початком практики проводять настановну конференцію, під час якої здобувачів вищої освіти ознайомлюють зі змістом, завданнями та організацією практики, введенням документації, критеріями оцінювання практики, правилами заповнення щоденника з практики, керівники практики та здобувачі вищої освіти узгоджують обраний сервіс відеозв'язку тощо.

Керівник практики від університету зобов'язаний:

1. Організувати проведення настановної конференції за допомогою обраного сервісу відеозв'язку.
2. Забезпечити здобувачів вищої освіти необхідними інструктивно-методичними матеріалами для проходження практики, розмістивши їх на електронній платформі Moodle.
3. Систематично консультувати здобувачів освіти щодо виконання всіх завдань практики за допомогою обраного сервісу відеозв'язку.
4. Організувати проведення підсумкової конференції та захист звітів за допомогою обраного сервісу відеозв'язку.
5. Забезпечити фото- та/або відеофіксацію етапів проведення практики (настановних інструктивних нарад, поточного контролю, захисту матеріалів практики, підсумкових конференцій).

Здобувач вищої освіти зобов'язаний:

1. Бути присутнім на настановній та підсумковій конференції, які проводяться за допомогою обраного сервісу відеозв'язку.
2. Виходити на зв'язок із керівником практики під час консультацій, які проводяться за допомогою обраного сервісу відеозв'язку.
3. Виконувати всі завдання, передбачені програмою практики.
4. Надсилати виконані завдання з практики в електронну систему Moodle в установлений керівником час.
5. Своєчасно надати керівнику практики звітну документацію та захист звіт з практики.

Для проведення заліку з підбиттям підсумків практики використовують платформи сервіси Moodle, Google Meet, Zoom.

Процедуру проходження практики та підбиття її підсумків визначає наказ про проведення відповідної практики, які доводять до відома науково-педагогічних працівників – керівників практики та здобувачів вищої освіти з використанням електронної пошти, месенджерів.

Деканат факультету на електронному диску корпоративної електронної пошти створює папки з назвою шифру академічної групи здобувачів вищої освіти, завантажує електронні версії відомостей обліку успішності та надає доступ до папок голові комісії із захисту практики. Електронні версії відомостей обліку успішності надходять на електронну пошту голови комісії.

Після перевірки матеріалів практики науково-педагогічними працівниками – керівниками практики та їх оцінювання комісією із захисту практики голова комісії виставляє в електронній версії відомості обліку успішності оцінку за практику. Підсумкові оцінки за практику оголошують здобувачам вищої освіти в день проведення захисту її матеріалів онлайн. Голова комісії не пізніше наступного дня після проведення захисту практики насилає електронну версію відомості обліку успішності на адресу електронної пошти у деканат факультету.

Оцінку за практику вносять до відомості обліку успішності, залікової книжки індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти після завершення дистанційної форми навчання. Звітні матеріали практики в паперовому варіанті здобувачі вищої освіти подають на кафедру також після

завершення дистанційного навчання.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

I. Джерела

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Національна доктрина розвитку освіти. *Освіта України*. 2002. 23 квітня. № 33. С. 4–6.
3. Україна ХХІ століття: Стратегія освіти. *Освіта*. 1992. 18 серпня. С. 2–3.
4. Положення про навчально-методичне забезпечення освітніх компонентів у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами). URL: <https://drive.google.com/file/d/1ObzAwUu4SXcN0i6C2B0ddgoPjnQGs6/view>
5. Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція) введена в дію наказом ректора університету від 26 липня 2023 р. № 104-Д. URL: <https://kpmu.edu.ua/publicna-informatsiia/>
6. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSiSDVIV04waWZvbW5xVnM2Mm d 5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA

II. Література

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: колективна монографія / [за заг. ред. Н. Сорокіної, А. Артюхова, І. Дегтярьової]. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Венцева Н. О. Актуалізація досвіду методики викладання у закладах вищої педагогічної освіти України початку ХХ століття в сучасних умовах *Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M.A. Zhurba* – June № 55, 2021. P 237-243.
3. Євтух М. Б., Лузік Е. В., Дибкова Л. М. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень: монографія. Київ: КНЕУ, 2010. 248 с.
4. Зайченко І. Педагогіка і методика навчання у вищій школі. Київ : Ліра-К, 2020. 512 с.
5. Казак І. О. Теорія і методика викладання в вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с.
6. Каплінський В. В. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015. 224 с.
7. Колоїз Ж. В. Академічне письмо та риторика : практикум. Кривий Ріг : КДПУ, 2018. 196 с.
8. Кучинська І.О. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський. Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2020. 292 с.
9. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник.

Київ: Центр учбової літератури, 2007. 232 с.

10. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; за ред З. Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і доп.]. Київ: Знання, 2007. 495 с.

11. Прокопів Л. Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ: навчально- методичний посібник. Івано-Франківськ, 2017. 166 с.

12. Стинська В. В. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Івано-Франківськ, 2022.180 с.

13. Уведення в науково-педагогічну діяльність: навч. посіб. / [В. В. Іваненко, Г. Г. Кривчик, І. С. Накашидзе]. Дніпро : ЛПРА, 2018. 120 с.